

Finanskrisen

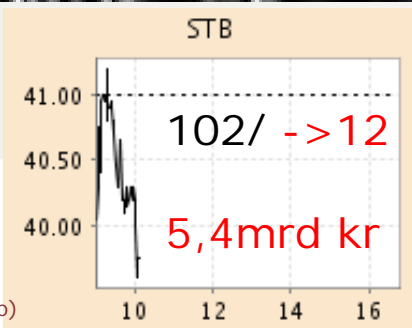
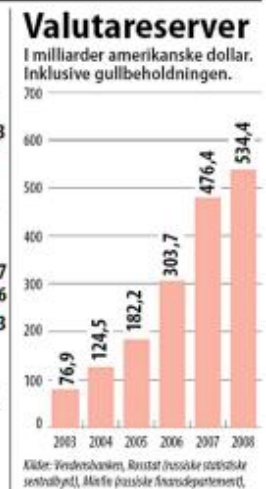
Hvordan har krisen rammet norsk forsikringsnæring?

Er det verste over – eller blir det enda verre?

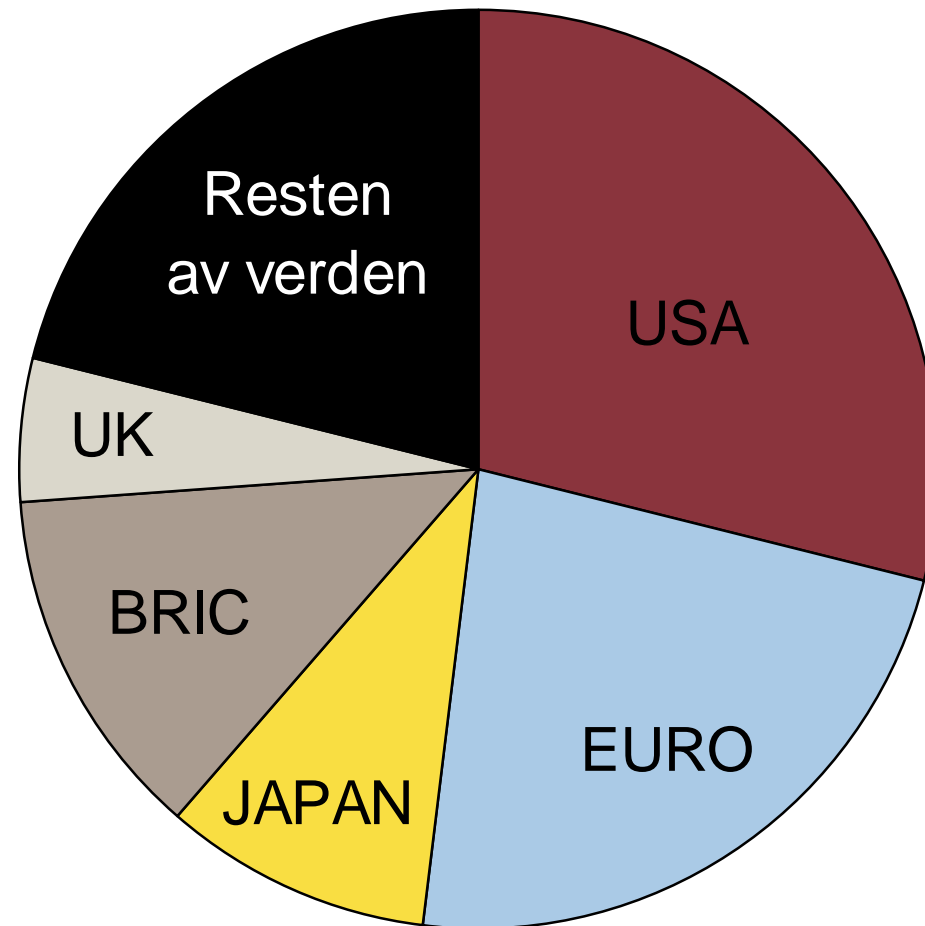
Hva kan forsikringsnæringen lære av dette?

Hvordan vil krisen forandre forsikringsnæringen?

Bjørn Hamre, KLP

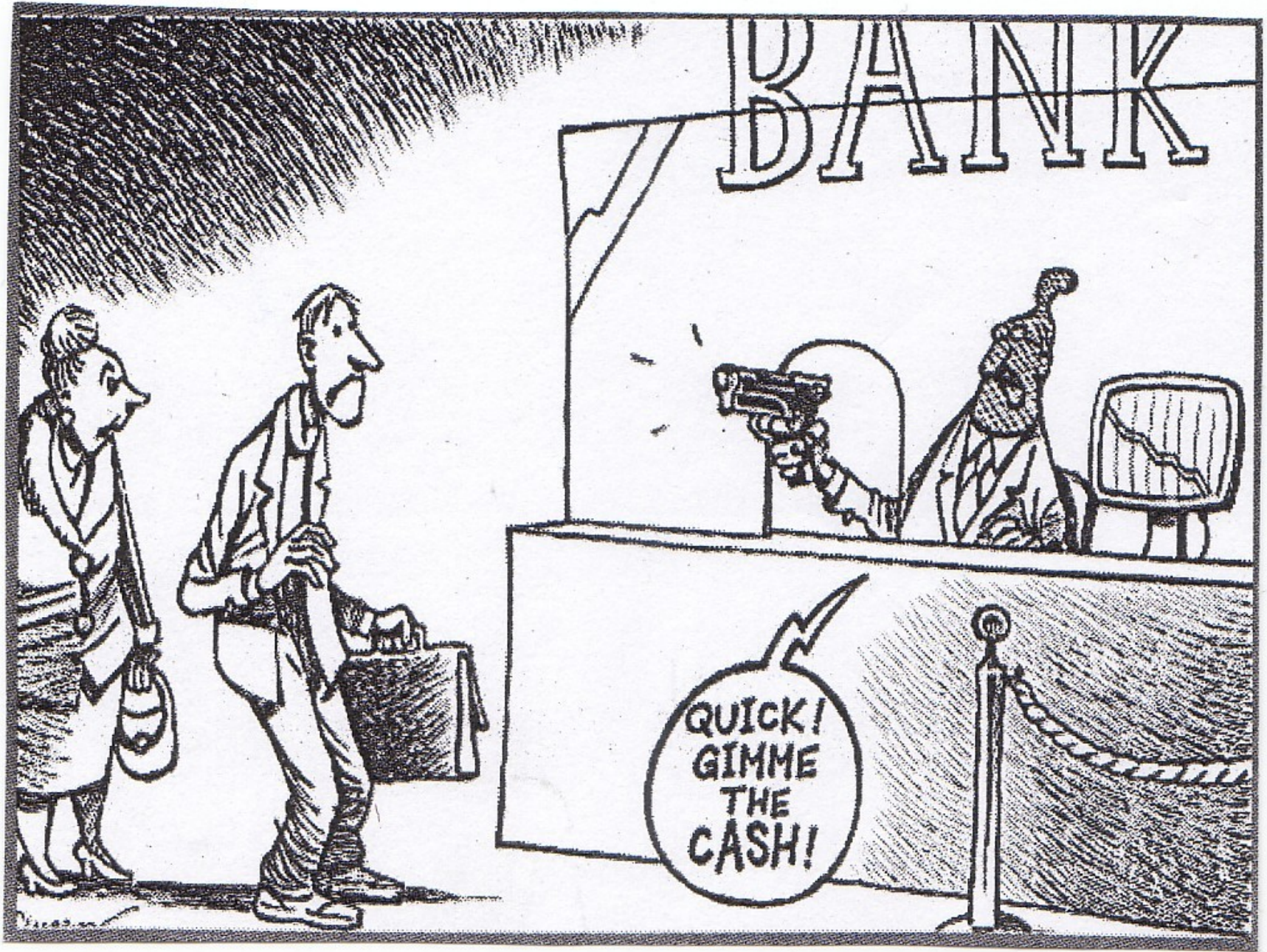

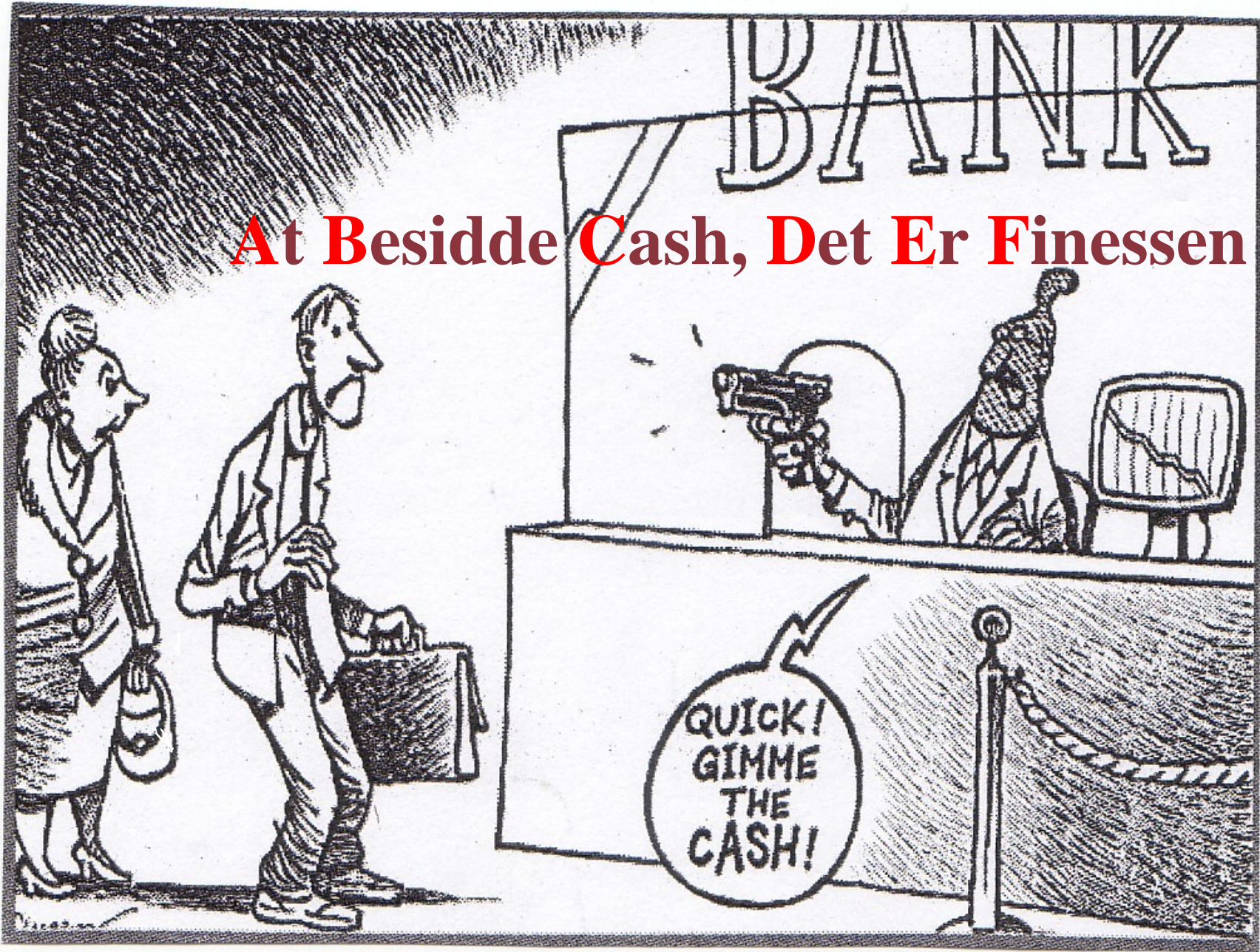
Verdens BNP

Kilde: World Bank, desember 2006

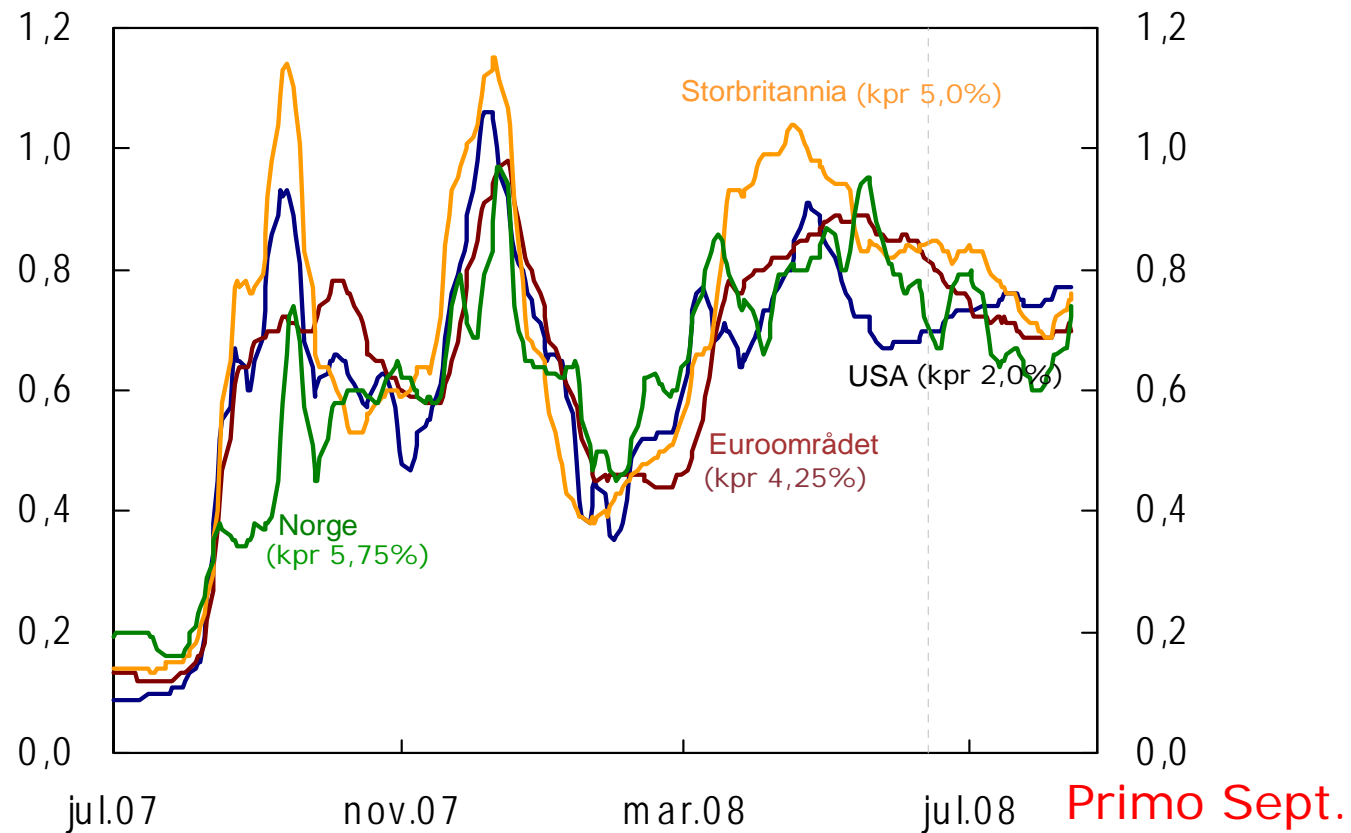
Hørt om den danske **ABCDEF**-regelen?

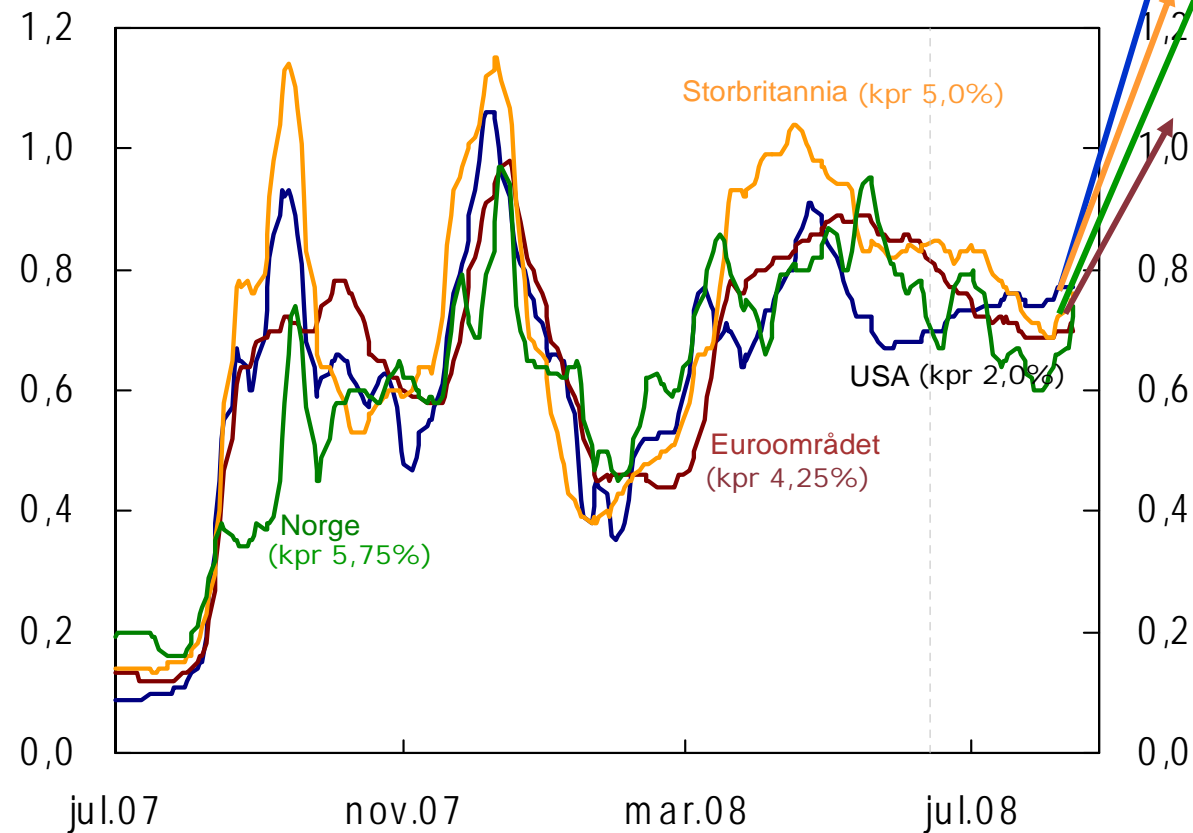
At Besidde Cash, Det Er Finessen

Spread mellom 3mnd interbank-rente og styringsrenten (angitt pr primo sept)

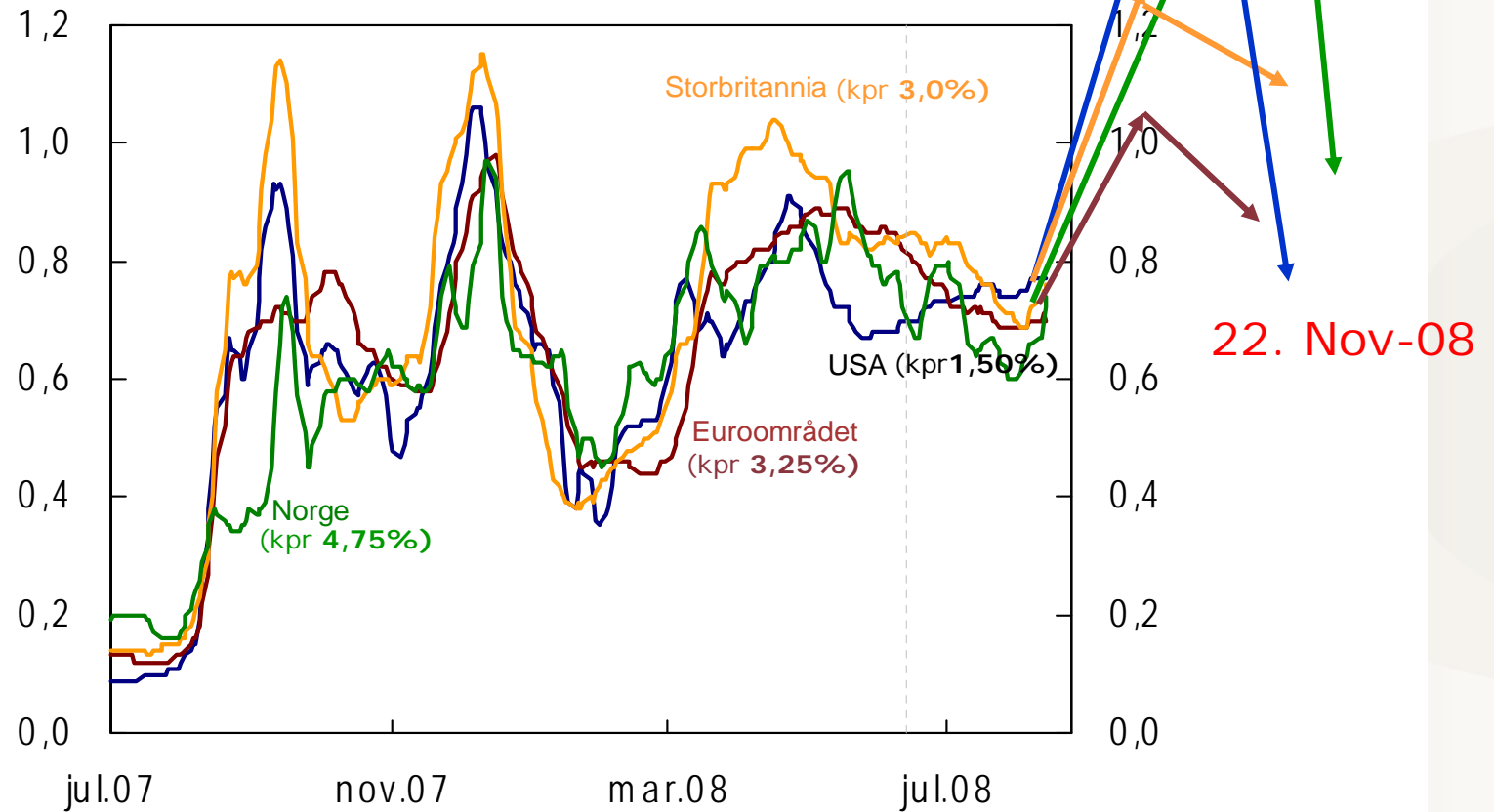
Kilde: Norges Bank

Spread mellom 3mnd interbank-rente og styringsrenten

Kilde: Norges Bank

Spread mellom 3mnd interbank-rente og styringsrenten (etter rentekutt)

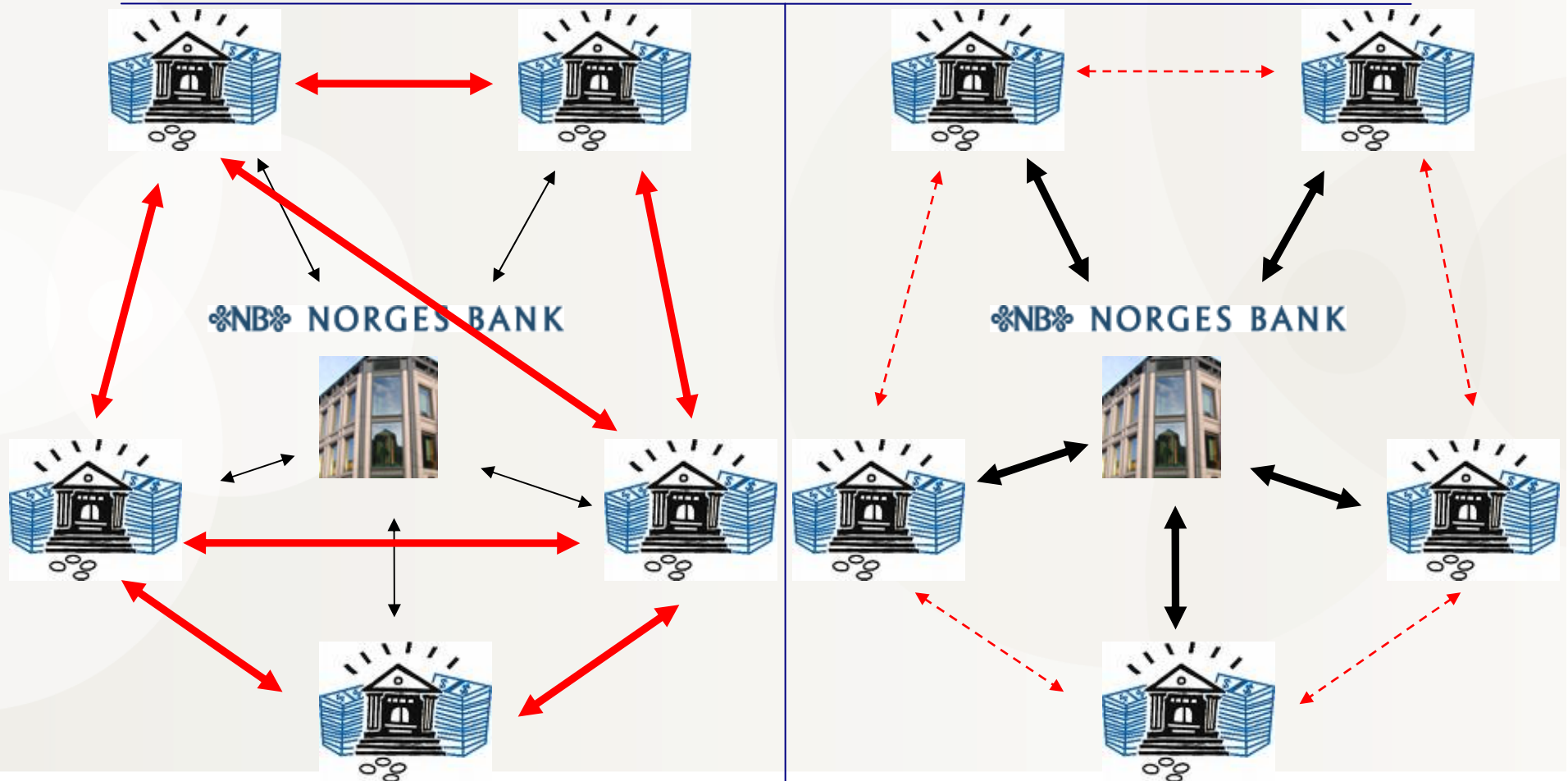

Kilde: Norges Bank

Det norske pengemarkedet

Før

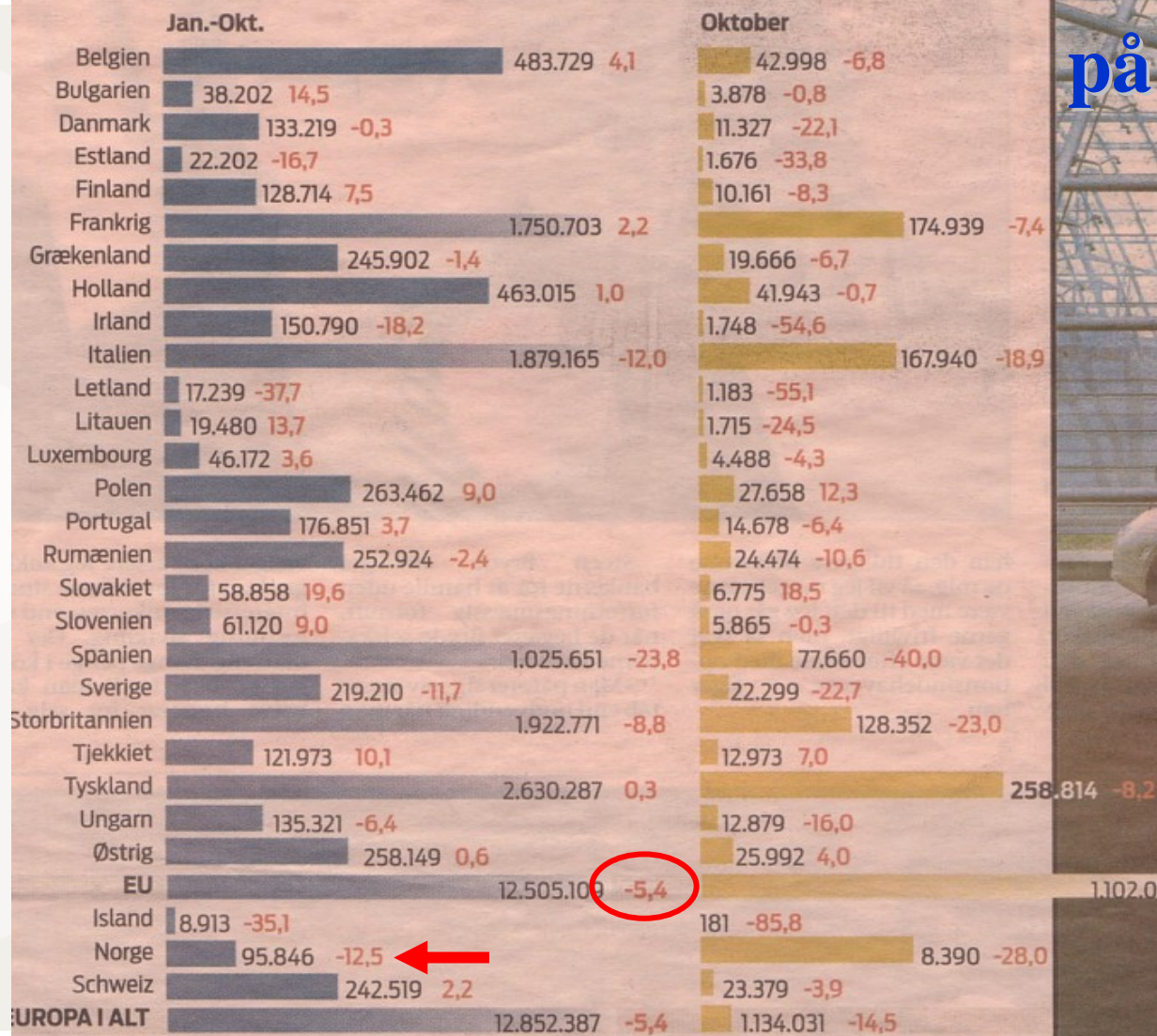
Nå

(Kilde: Finansdepartementet)

BILSALGET I EUROPA

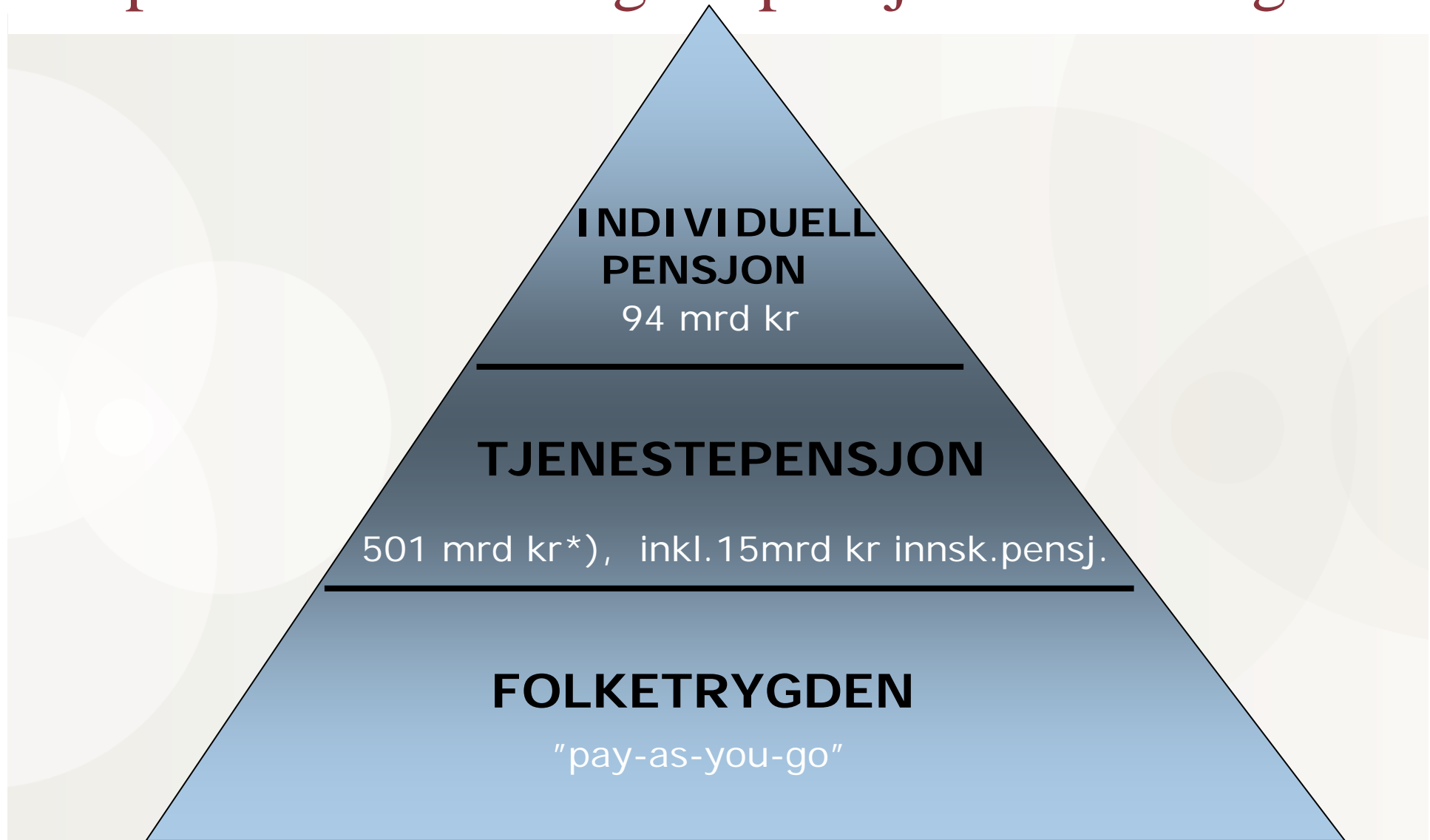
Ændring i pct.

Et utvetydig tegn på hva som skjer!

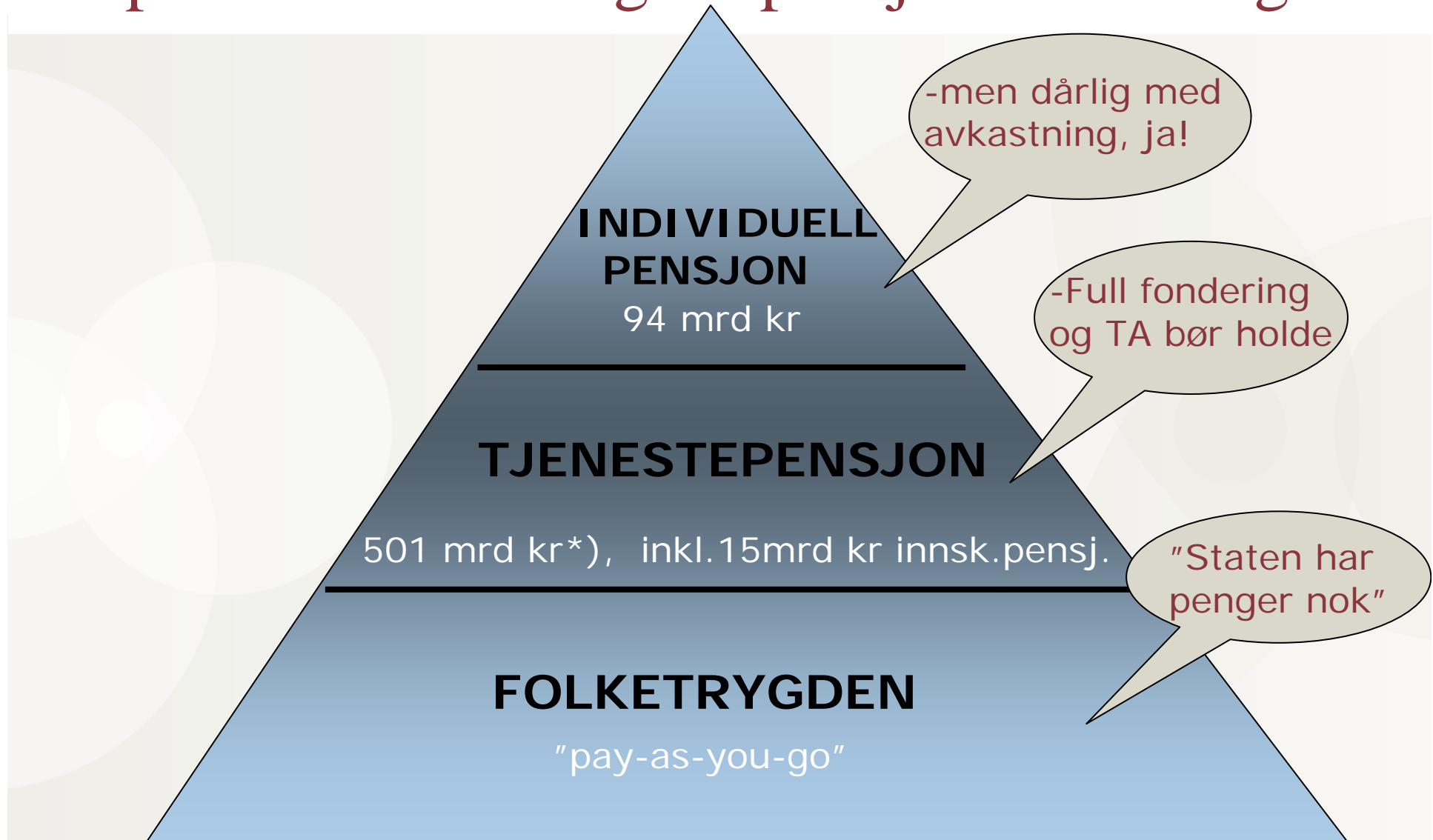

Spesielle utfordringer i pensjonsforsikring

*) + Statens Pensjonskasse = primært ufondert

Spesielle utfordringer i pensjonsforsikring

*) + Statens Pensjonskasse = primært ufondert

Hvor trykker skoen hardest?

- Livsforsikring:** (nye virksomhetsregler gir uklar situasjon)
- Rest tilleggsavsetn. etter 3.kv: 2,6%/1,6%/2,3%**
(=anslag de tre store livselskapene, i prosent av relevant premiereserve)
- Men situasjonen har selvsagt forverret seg
- og selskapene réallokerer (oml.aksjer < 5%)

Hvor trykker skoen hardest?

- **Livsforsikring:** (nye virksomhetsregler gir uklar situasjon)
- **Rest tilleggsavsetn. etter 3.kv: 2,6%/1,6%/2,3%**
(=anslag de tre store livselskapene, i prosent av relevant premiereserve)
- Men situasjonen har selvsagt forverret seg
- og selskapene réallokerer (oml.aksjer < 5%)
- **Skadeforsikring:** Skade% i kjernevirksomhet =OK
- **Men betydelige reduksjoner i finansresultat (neg.)**
- Kredittforsikring er et problem. Hva med reassuranse?

"Insurers' investment losses will be serious, but claims on the underwriting side will also be material"

(Kilde: Willis Re 10/08)

KREDITILSYNET

(19.10.2008)

”Soliditetssikringssystemet innen livsforsikring er bygd opp på en annen måte enn for banker”

(Verdijustert resultat gikk fra +22 mrd kr 3q07 til –33 mrd kr 3q08!)

Hovedutfordringen for livsforsikring er et **langvarig lavt rentenivå!**

Grunnlagsrenter på mellom 3% og 4% er forpliktende

Mange mener at innskuddspensjon uten rentegaranti kan være en løsning, men hva med produkttilliten etter 2008?

Og vil uføreraten øke hvis arbeidsledigheten går i været?

St.prp. nr.1: Folketrygdens utgifter 2009

Programomr. 29) Sosiale formål: **236,7 mrd kr** (+7,0% mot 2008)

- herav bl.a.:

Sykepenger	32,6 mrd kr	= +7,3%
Medisinsk rehabilitering	9,0 "	= +9,5%
Attføringspengers.....	10,6 "	= - 8,4%
Uførepensj. /tidsbegr.stønad.	59,3 "	= +8,0%

Sum111,8 mrd kr

Alderspensjon109,8 mrd kr = +8,6%

St.prp. nr.1: Folketrygdens utgifter 2009

Programomr. 29) Sosiale formål: **236,7 mrd kr** (+7,0% mot 2008)
- herav bl.a.:

Sykepenger	32,6 mrd kr	= +7,3%
Medisinsk rehabilitering	9,0 "	= +9,5%
Attføringspenger.....	10,6 "	= - 8,4%
Uførepensj. /tidsbegr.stønad.	59,3 "	= +8,0%
	Sum	111,8 mrd kr

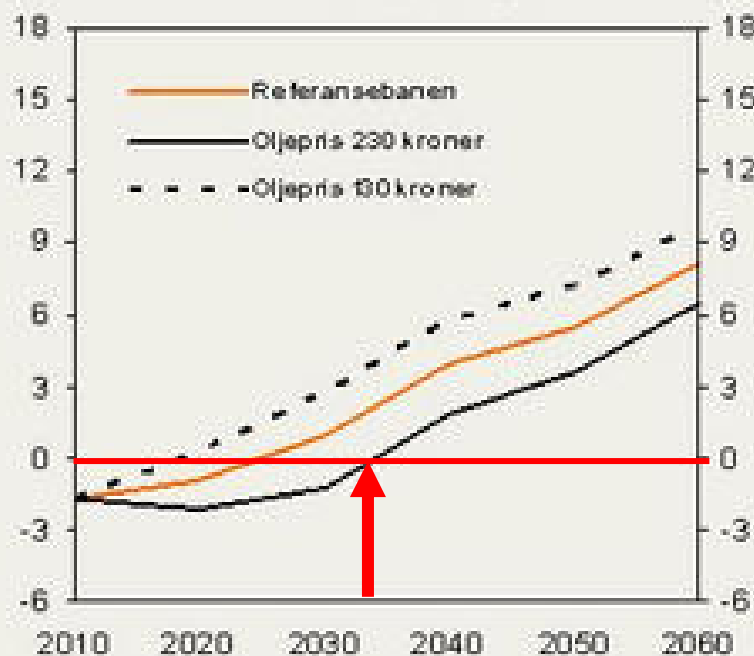
Alderspensjon

109,8 mrd kr	= +8,6%
--------------	---------

NB: Regjeringen har lovet at verdjustert minimum folketrygd skal bli 2xG i 2010 => **156.393 kr** => **realverdivekst 20,9%!**

Nødvendig med tiltak for å sikre velferden – selv med høyere oljepris

Det udekkede finansieringsbehovet i forhold til 2003.
Prosent av BNP for Fastlands-Norge

Oljepris 2004:
40\$ x 5,80 = 230kr

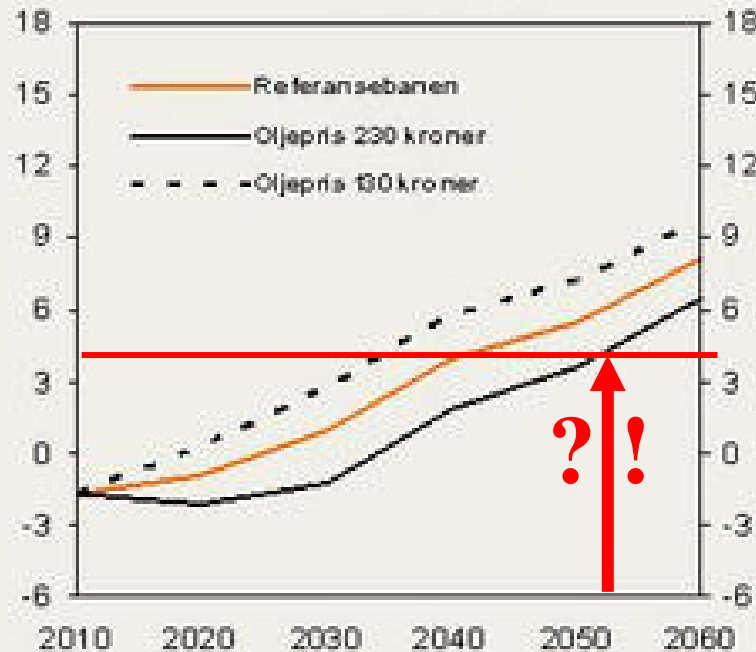
(350kr i 2006)

**=> En solid
pensjons(reform-)
plattform?**

(Kilde: "Perspektivmeldingen", Fin.dept. Nov.2004)

Nødvendig med tiltak for å sikre velferden - selv med høyere oljepris

Det udekkede finansieringsbehovet i forhold til 2003.
Prosent av BNP for Fastlands-Norge

**Oljepris 011008:
98\$ x 5,90 = 580kr**

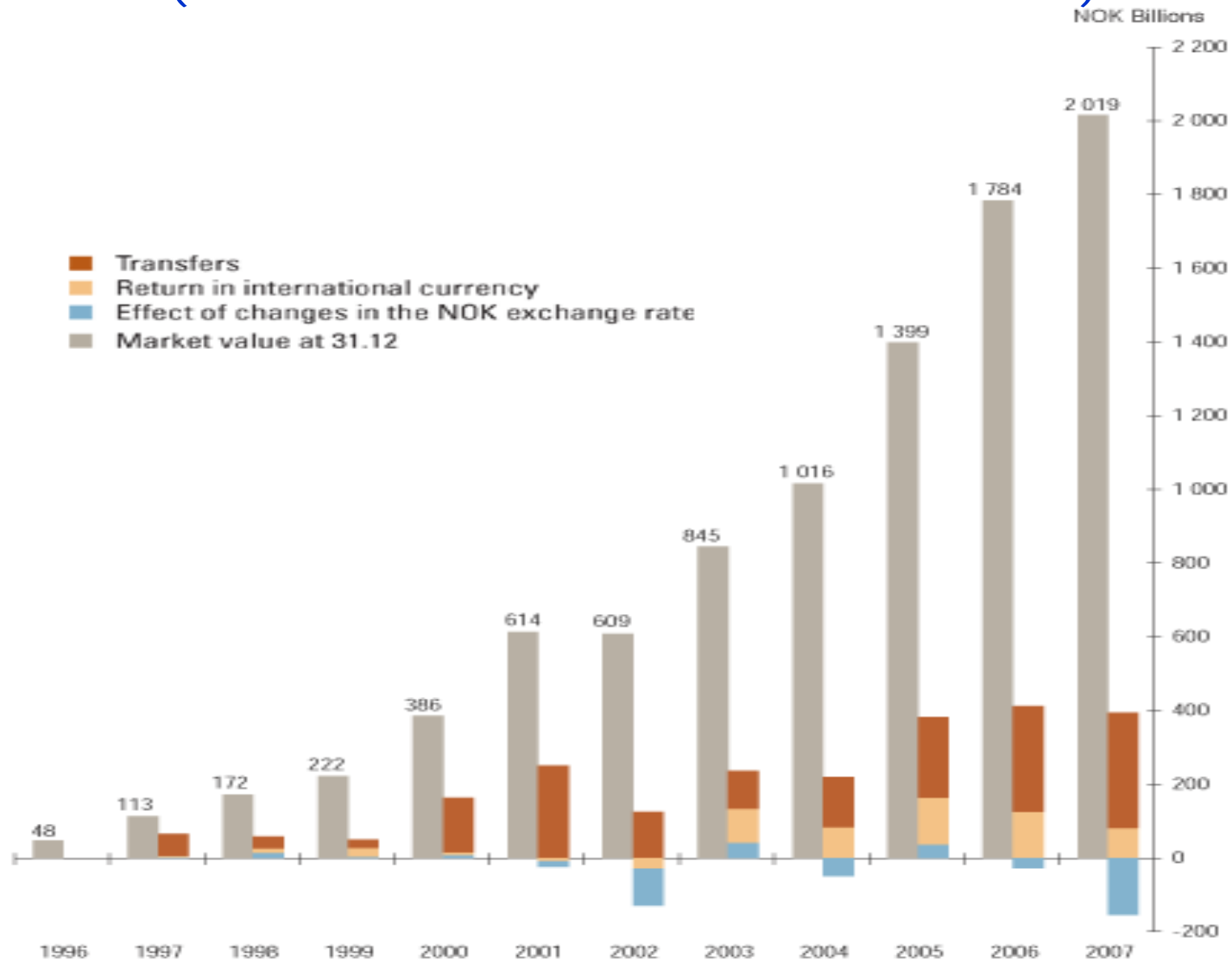
(350kr i 2006 som nå!)

**=> En solid
pensjons(reform-)
plattform!**

(Kilde: "Perspektivmeldingen", Fin.dept. Nov.2004)

'Statens Pensjonsfond – Utland'

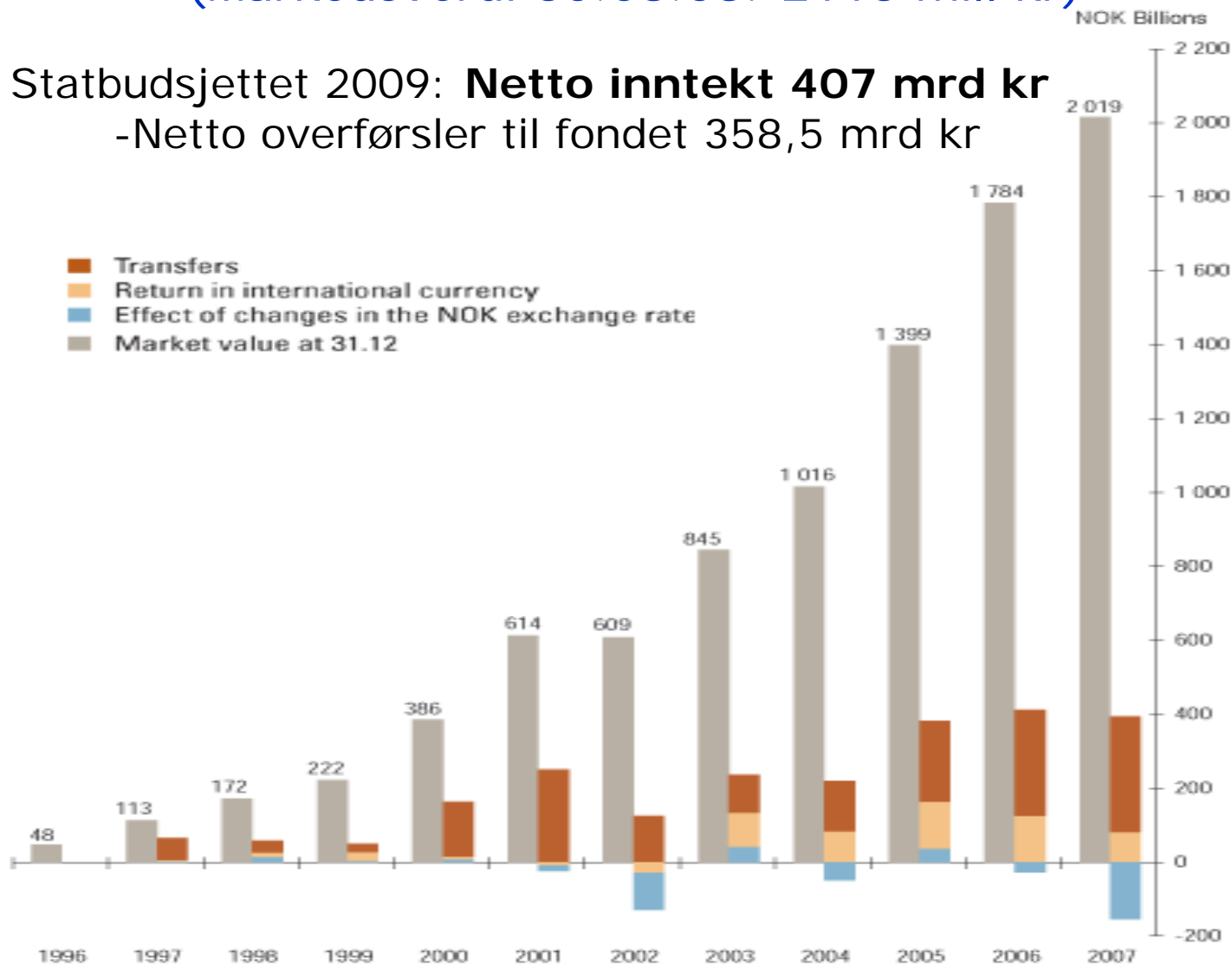
(Markedsverdi 30.08.08: 2113 millNOK)

'Statens Pensjonsfond – Utland'

(Markedsverdi 30.08.08: 2113 mill kr)

Statbudsjettet 2009: **Netto inntekt 407 mrd kr**
-Netto overførsler til fondet 358,5 mrd kr

Noen perspektiver for 2009

Lavt rentenivå: problem hvis langvarig

Arbeidsledighet: rammer også forsikring?

Valutaeffekter: hva med fx reassuransse?

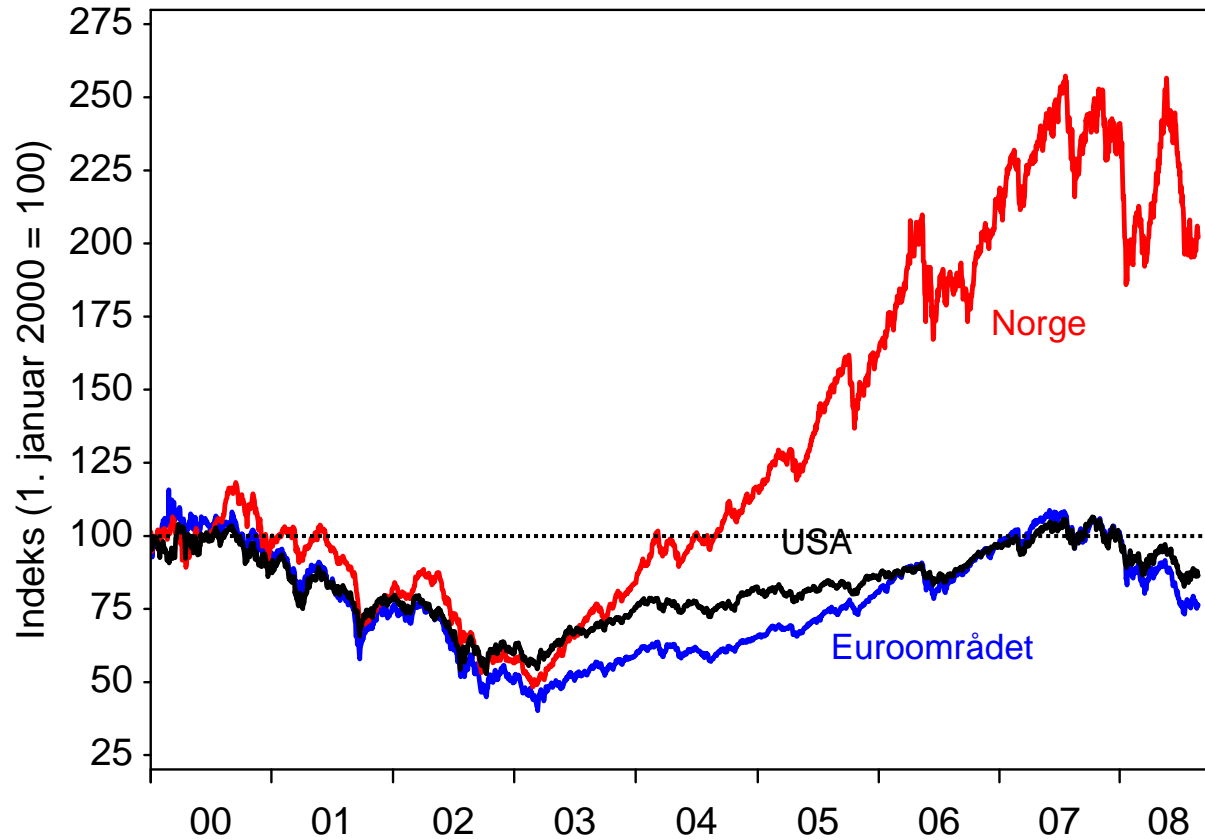
Kapitaltørke: ny EK til børsnoterte selskaper?

Nye eierstrukturer?

Produktutvikling; mye legges "på vent"?

Børsutvikling 2000 - 2008

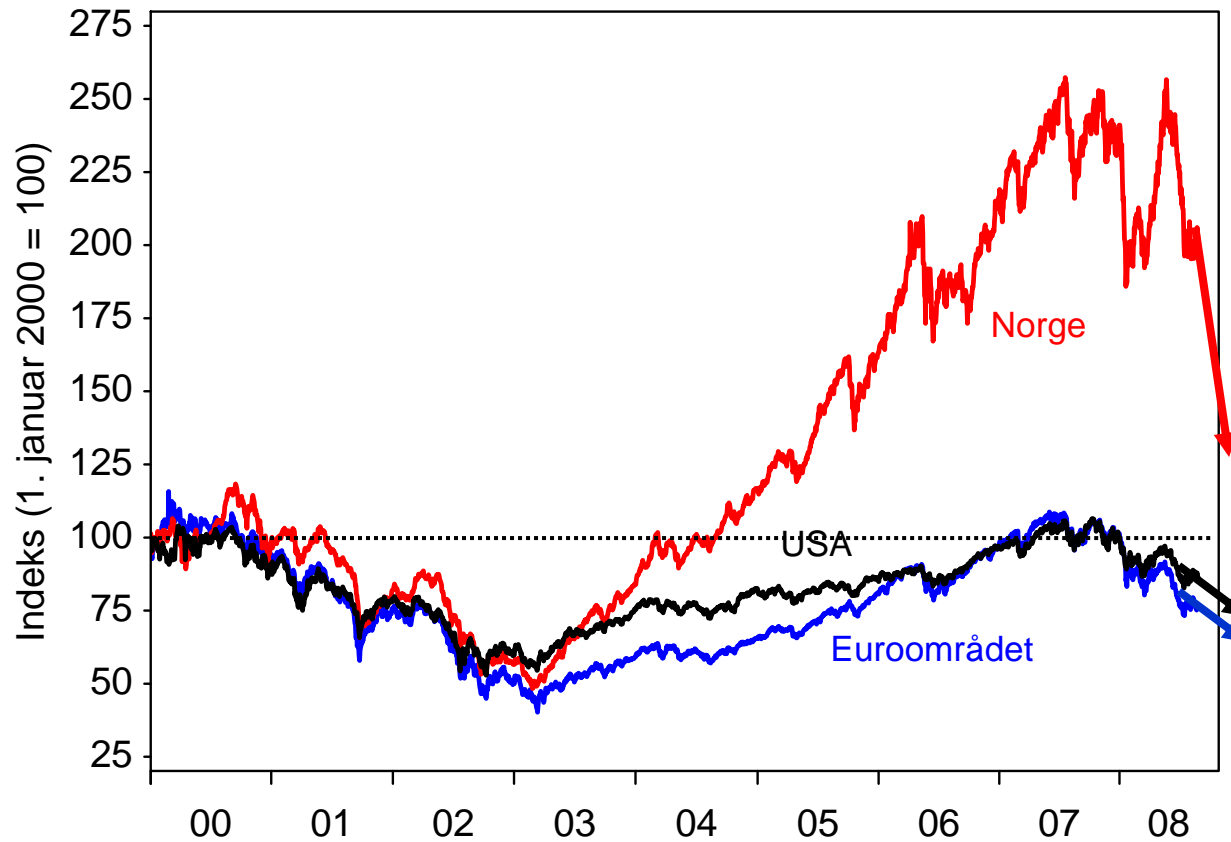
Indeks 100 pr 1 Januar 2000

Kilde: Reuters EcoWin

Børsutvikling 2000 – 2008

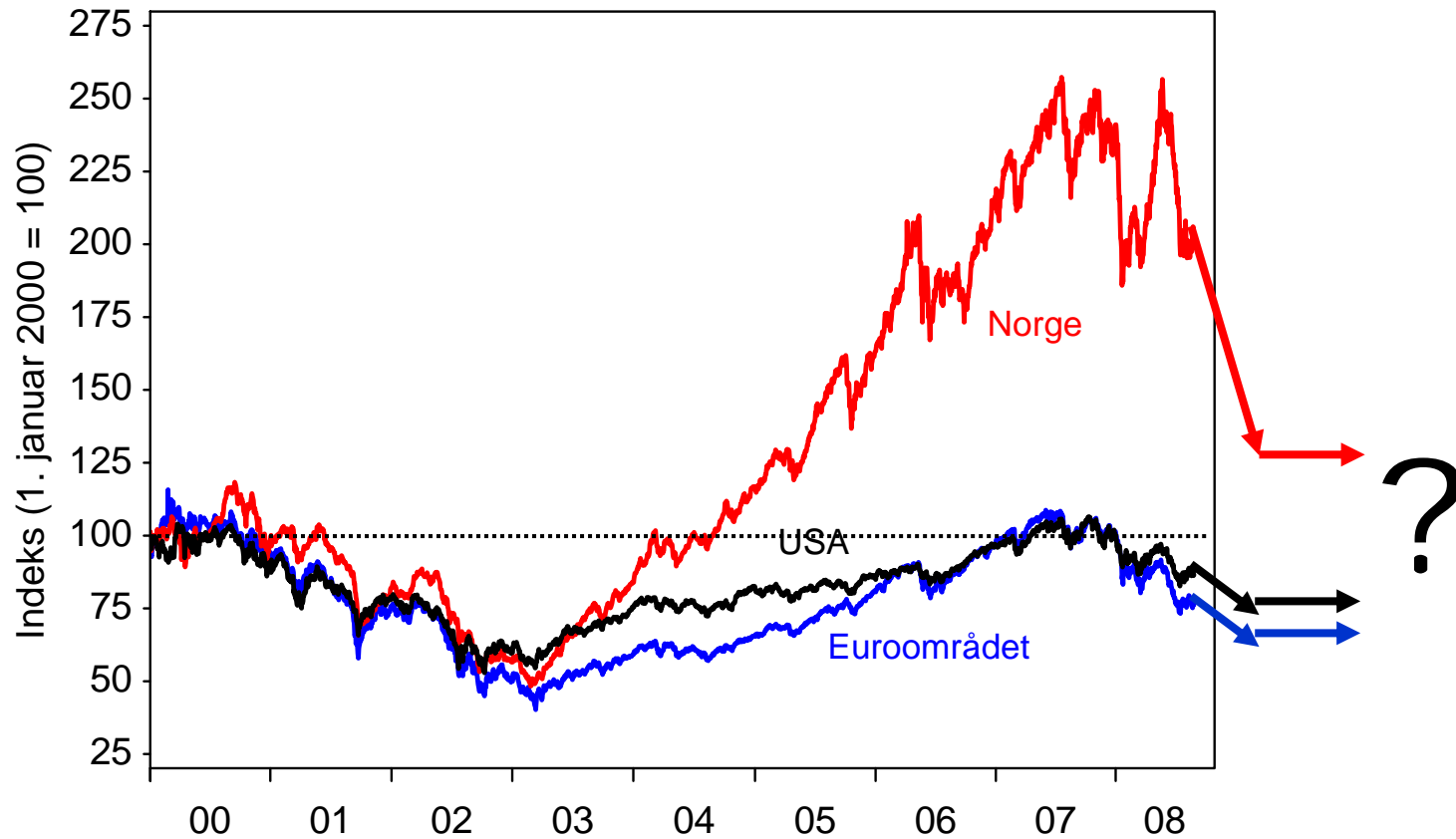
Indeks 100 pr 1 Januar 2000

Kilde: Reuters EcoWin

Børsutvikling 2000 – 2009*

Indeks 100 pr 1 Januar 2000

Kilde: Reuters EcoWin

KONKLUSJON:

Norsk forsikring mestrer krisen på kort sikt, men spesielt livselskapene går inn i 2009 med svekket handlingsfrihet .